

Ks. Marian ZAJĄC, *Ewaluacja w nauczaniu religii*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2013, ss. 290.

Książka ks. Mariana Zająca podejmuje ważny problem dydaktyczny związany z nauczaniem religii w szkole. Dotyczy ewaluacji w nauczaniu religii. Obecność lekcji religii w szkole wymaga od nauczycieli religii oraz od osób przygotowujących się do pracy w szkole w takim charakterze znajomości problematyki edukacyjnej, którą zajmuje się polska oświata. Jednym z obecnie wiodących zagadnień jest ewaluacja.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego wprowadza do polskiej oświaty termin „ewaluacja” w znaczeniu praktycznych badań oceniających, prowadzonych w szkole lub placówce oświatowej. Ewaluacja zewnętrzna jest podejmowana przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny, natomiast ewaluacja wewnętrzna jest działaniem prowadzonym przez dyrektora szkoły lub placówki.

Autor w pierwszym rozdziale swojej pracy przedstawił ewaluację jako dziedzinę nauki. Zajął się definicjami ewaluacji i jej rozumieniem, dalej celami i przedmiotem ewaluacji oraz umiejętnościami potrzebnymi do jej prowadzenia, a następnie ewaluacją edukacyjną jako elementem nauczania religii.

Rozdział drugi jest poświęcony zasadom, procedurom, modelom działania i narzędziom badawczym ewaluacji. Omówiono podstawowe źródła tematyki ewaluacji, modele z wykorzystaniem pomiaru dydaktycznego, narzędzia badawcze typu socjologicznego oraz wybrane procedury ewaluacji w pracy nauczyciela religii. Z katechetycznego punktu widzenia ostatnie zagadnienie jest kluczowe. Autor zwraca uwagę na sytuację lekcji religii i nauczyciela religii należącą ze względu na miejsce funkcjonowania do państwowego systemu oświaty, a ze względu na odpowiedzialność merytoryczną za treści nauczania oraz delegowanie nauczyciela do spełniania tej funkcji – do Kościoła katolickiego. W tej sytuacji nauczyciele religii winni być zorientowani w czynnikach zewnętrznych ewaluacji. Powinni znać politykę oświatową państwa oraz priorytety władz oświatowych. Winni orientować się w najnowszych reformach, nadzorze pedagogicznym oraz rozpoznawać standardy zewnętrzne oświaty, takie jak: technologie internetowe, nabywanie umiejętności wychowawczych i współpracy z rodzicami, tworzenie nowych programów i narzędzi. Systematyczne badanie wartości lub cech szkol-

nego procesu nauczania religii z punktu widzenia przyjętych założeń i kryteriów ewaluacyjnych, w celu jego usprawnienia i rozwoju musi się odbywać przy zachowaniu obszaru suwerenności decyzyjnej strony kościelnej w odniesieniu do programów i podręczników katechetycznych. Wśród narzędzi ewaluacyjnych autor proponuje nauczycielom religii metodę ankiety, wywiadu, analizę dokumentu oraz obserwację. Ważne jest zrozumienie, że ewaluacji edukacyjnej można dokonywać przy pomocy różnych, czasem kompilowanych strategii badawczych.

Rozdział trzeci zajmuje się obszarami ewaluacji zewnętrznej. Jest w nim mowa o projektowaniu ewaluacji zewnętrznej w szkole, pracy ewaluacyjnej w szkole, analizie zebranych danych, nauczycielu religii, który jest beneficjentem raportu ewaluacji zewnętrznej. W odniesieniu do nauczycieli religii zwrócona została uwaga na możliwość wykorzystania raportu ewaluacji zewnętrznej oraz miejsce edukacji religijnej w systemie szkolnym.

Rozdział czwarty poświęcono etapom procesu ewaluacji wewnętrznej. Mowa w tym rozdziale o niezbędnych informacjach teoretycznych o autoewaluacji, tworzeniu systemu skutecznej autoewaluacji oraz nauczycielu religii jako ewaluatorze. W odniesieniu do dwunastu wymagań państwa wobec szkół, które określił Minister Edukacji Narodowej obowiązujących od 1 września 2013 r., wskazano przykłady działań nauczycieli religii, które są możliwe do umieszczenia w raportach ewaluacyjnych oraz do indywidualnej autoewaluacji i które mogą być odpowiedzią na pytania kluczowe w ewaluacji wewnętrznej.

Rozdział piąty poświęcony został ewaluacji jako procedurze w służbie nauczania religii. Podjęto kwestie etyczne związane z procedurą ewaluacji, a w szczególności zostały przedstawione tożsamość i obowiązki nauczyciela religii w kontekście strategii ewaluacyjnej. Omówione zostało także znaczenie wiarygodności dla wykorzystania wyników ewaluacji w nauczaniu religii.

Ostatni, szósty rozdział, traktuje o mocnych i słabych stronach ewaluacji w kontekście nauczania religii. Mocne i słabe strony ma zarówno ewaluacja zewnętrzna, jak i wewnętrzna. Zwrócono uwagę na to, że poważnym zagrożeniem kreowanym przez procedury ewaluacyjne jest niebezpieczeństwo porzucenia tradycji edukacyjnej, która jest wypierana przez nowoczesność. Można się spotkać z dwiema skrajnościami. Pierwsza dotyczy tych nauczycieli religii, którzy dali się pochłonąć przez rytm szkoły, niejako zrzekli się własnej tożsamości i upodobnili

się do nauczycieli innych przedmiotów. Przyjęli automatycznie kryteria i metody, którymi posługują się inni w procedurze ewaluacji. W drugą skrajność popadają ci nauczyciele religii, którzy tak mocno podkreślają specyfikę nauczania religii w szkole, że nie przyjmują żadnych procedur ewaluacyjnych.

Zagadnienie ewaluacji jest istotne w nauczaniu szkolnym. Ten proces i związane z nim wymogi winny być dostrzeżone również przez wspólnotę Kościoła, która realizuje proces nauczania religii. Warto przy tym pamiętać, że lekcja religii jest tylko jedną z form katechezy. Dokumenty kościelne podkreślają związek lekcji religii z katechezą parafialną. Wystarczy tylko zwrócić uwagę na podstawę programową katechezy. Jest to podstawa odnosząca się do lekcji religii w szkole, która tworzy ciągłość z katechezą w parafii. Również w tytule podstawy użyty został termin „katecheza” a nie „lekcja religii”.

Ewaluacja prowadzona w szkole a obejmująca również nauczanie religii powinna być rozszerzona o podmiot kościelny. Nie da się zmierzyć efektów edukacji katechetycznej w oparciu tylko o wymiar szkolny. Wszak zadaniem lekcji religii jest przygotowanie do życia sakramentalnego i liturgii, która dokonuje się w parafii.

Warto zatem by katecheci podjęli refleksję na temat ewaluacji. Ewaluacja kościelna powinna odnosić się zarówno do wymiaru szkolnego nauczania religii, jak i katechezy parafialnej.

Beata Stypułkowska

